

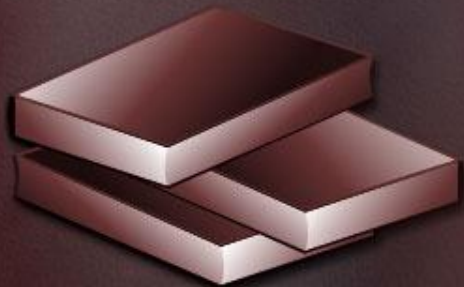
Problémy žáků 6. ročníků při interpretaci literárního textu z pohledu výzkumu

Veronika Laufková, ÚVRV PedF UK
Pro odborný seminář UNCE 19. 6. 2014

Cíl prezentace

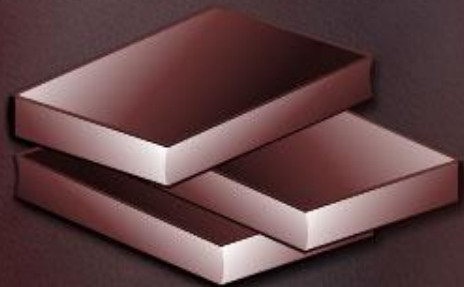
- Seznámit s úlohou *Hroudička hlíny* (literární text)
- Přiblížit proces vyhodnocování otevřených otázek
- Poukázat na problémy žáků 6. ročníků při odpovídání na otevřenou otázku zaměřenou na interpretaci textu a propojení myšlenek a informací

Teoretická východiska I

A) Pragmatická filosofie

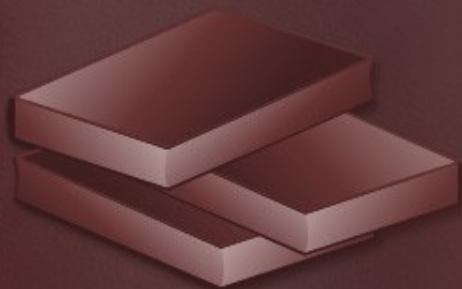
- zdůrazňuje se schopnost čtenáře o textu přemýšlet, uplatňovat své myšlenky a zkušenosti v následném **použití získaných informací pro funkční účely**, uplatnění v praktickém životě
- **funkční povaha čtení**, souvisí s konceptem celoživotního učení

Teoretická východiska II

B) Hermeneutika

- smysl textu vychází z možných významů, očekávajících nekonečné množství interpretů (Gadamer, 1999)
- *Kdyby texty měly skutečně jen ty významy, které vyprodukuje interpretace, už by čtenáři mnoho nezbylo.*
- *Text se vlastně k životu probouzí teprve tehdy, když je čten.“ (ISER, 2001)*

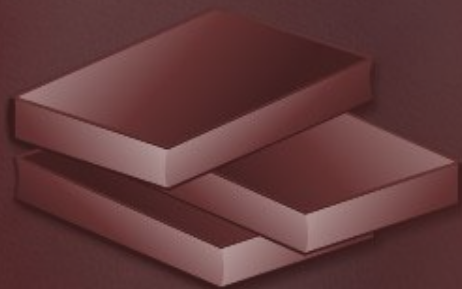
Teoretická východiska III

C) Teorie literatury

- smysl textu vnuknul autor
- nadinterpretace – interpretace – podinterpretace – desinterpretace

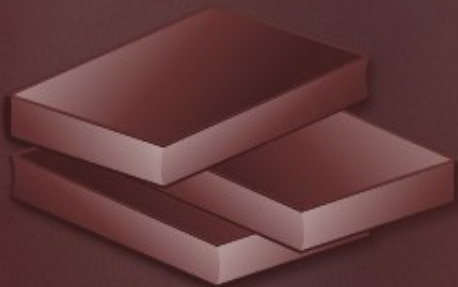
D) Psycholingvistika

- porozumění textu
 - inference

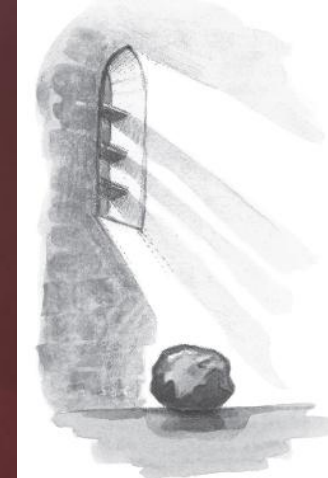

Hroudička hlíny (*The Little Lump of clay*)

- souvislý beletristický text (**vyprávění**), autentický ucelený text (autorka Diana Engel)
- PIRLS (2001, 2006)
- **13 otázek:** 7 uzavřených a 6 otevřených (př. *Co si přála hroudička na začátku příběhu?; Chlapec nechal hroudičku hlíny ležet v nebezpečí. Jaké bylo to nebezpečí?*)
- Žáci zde pracují s **personifikací** – hroudička prožívá lidské pocity, její nálada se mění podle událostí, které prožívá

Hroudička hlíny

1. Hlína **zavřená v truhle** (*nejstarší hroudička hlíny přimáčknutá v nejzazším rohu*).
 2. **Ztrácela naději**, že na ni někdy přijde řada.
 3. Hlínu z truhle vyndá **chlapec**, zkouší z ní vytvořit misku, ale neúspěšně, vzdá to.
 4. Chlapec odhodí hlínu k oknu – **hrouda je vyděšená, vysychá**
 5. Hrouda tvrdne, ale zachrání ji **déšť**.
 6. Do dílny přijde hrnčířka s **dívkou**.
 7. Dívka z hlíny vytvaruje **hrníček**.
 8. Hrníček má **nový domov, dobře slouží**
- (*Hrníček si pyšně říká:*

„*Konečně – konečně ze mě něco je!*“).

Vyhodnocování otevřených otázek – PISA a PIRLS

Návod – pokyny pro hodnocení

1. **Název úlohy + číslo otázky**

2. **Záměr otázky** – popisuje, co otázka zjišťuje (př. *Interpretace a propojení myšlenek a informací*)

3. **Popis, jak tuto otázku hodnotit**, př.

- Úplná odpověď – vysvětlení naznačuje pochopení jednoho z následujících aspektů pocitů hrdosti na sebe sama, které měla hroudička na konci příběhu: naplnění, užitečnost nebo krása (estetická).

4. **Obecný popis toho, co se od žáka vyžaduje** a za co mu přidělit kód

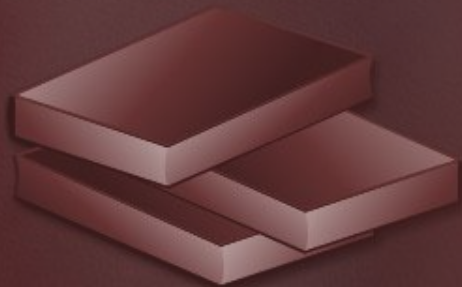
5. **Příklady odpovědí** pro každý kód, např. *Stalo se z ní něco užitečného.*

Jak jsme vyhodnocovali úlohy v CLoSE

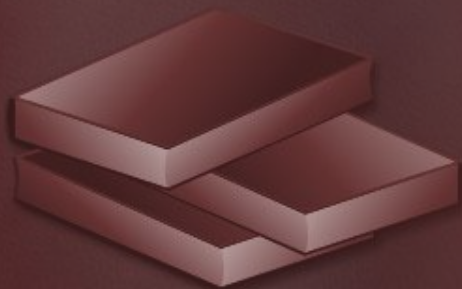
1. Odpovědi žáků byly přepsány do Excelu
2. Každá otázka byla okódována dvěma nezávislými kodéry
3. Úkolem kodéra bylo přiřadit každé odpovědi dle zaslaných pokynů číselný kód 0, 5, 1 a 9.
4. Na konci se zjišťovala míra shody jejich kódů. V případě neshody rozhodoval o přidělení kódu „hlavní kodér“.

Q13 529 17%

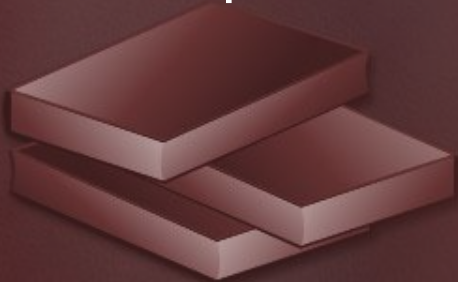
Otázka: *Popiš rozdílné pocity hroudičky na začátku a na konci příběhu. Vysvětli, proč se tyto pocity změnily.*

- Program MAXQDA pro kvalitativní analýzu dat
- Přidělen kód každé položce v seznamu, tj. každému žákovi, celkem 3083 položek
- Jednotlivým kódům 1, 5 a 0 byly přidělovány kategorie

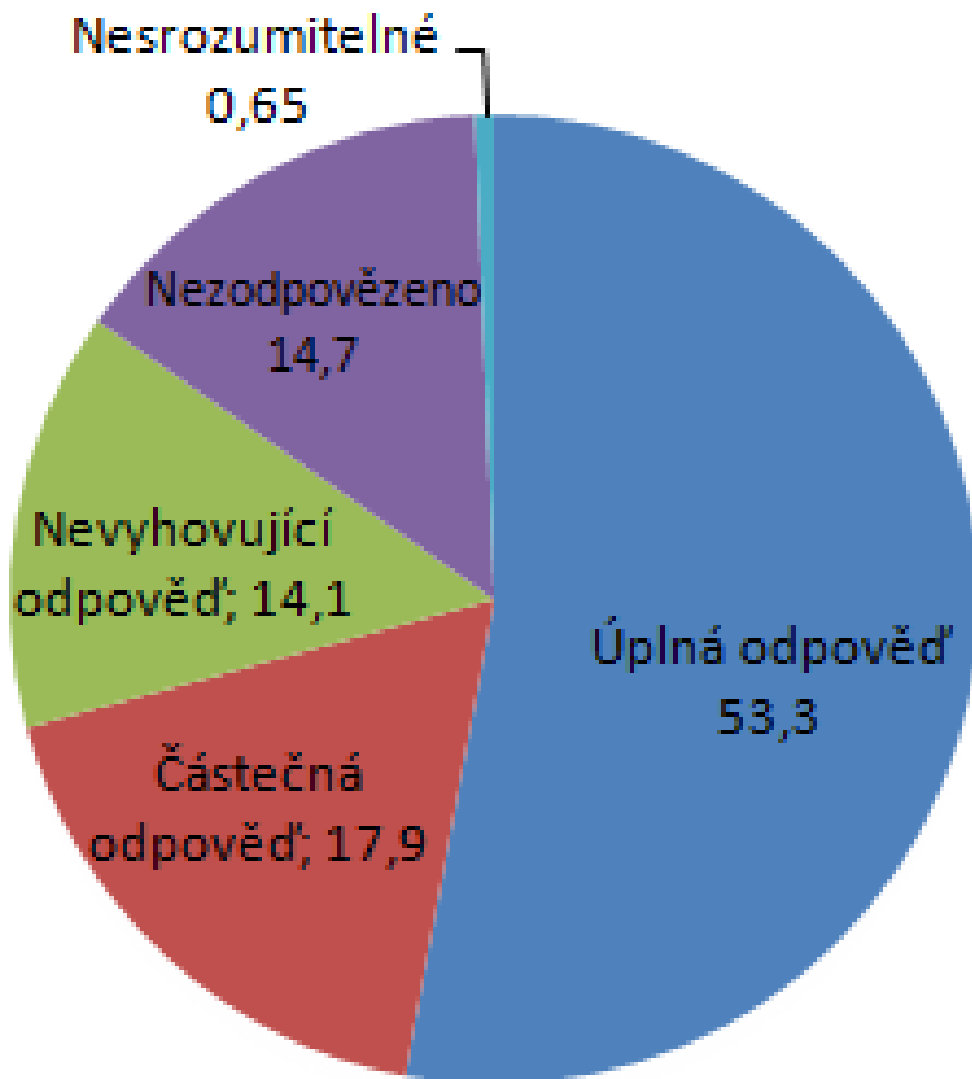

Přidělování kódů v CLoSE

- **Kód 1: úplná odpověď** - tj. žák uvede správně pocity hroudičky na začátku a na konci a zároveň je správně zdůvodní
- **Kód 5: částečná odpověď** – žák uvede pocity hroudičky, ale nezdůvodní, co bylo příčinou jejich změny; žák uvede zdůvodnění, ale neuvede pocity; příp. jiné
- **Kód 0: nevyhovující odpověď** – žák uvádí zcela nesprávné pocity či nesprávné důvody
- **Kód 9: chybějící odpověď** – je zřejmé, že žák se o odpověď ani nepokusil

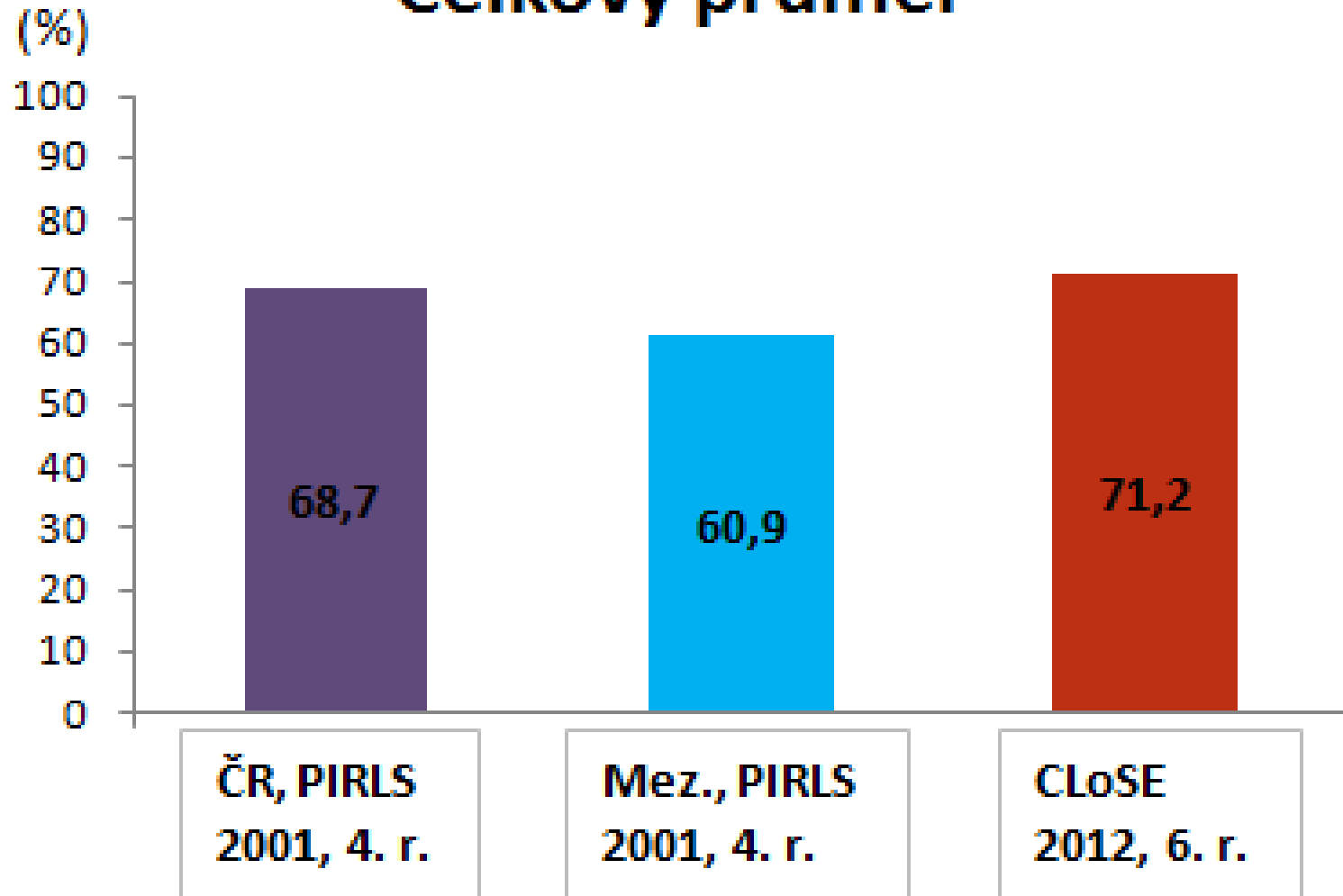

Struktura řešení otázky (v %)

Porovnání výsledků PIRLS 2001 a CLoSE (2012) (PIRLS – 4. roč; CLoSE – 6. roč.)

Celkový průměr

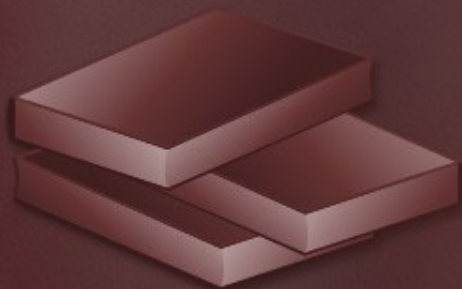
Úplné odpovědi I

Pocit na začátku	Pocit na konci + důvod	Četnost
Smutná (nepoužitá, nechtěná)	Šťastná (hrneček/ využítá/ slouží)	477
Vylíčení několika pocitů		294
Smutná (v truhle)	Šťastná (něco z ní je)	139
Smutná	Šťastná (hrneček/ něco je)	99
Smutná (nevytvarovaná)	Šťastná (vytvarovaná/ hrneček)	95
Osamělá	Šťastná (hrneček)	58
Beznaděj (nic není)	Šťastná (vytvarovaná/hrneček)	51
Smutná (obyčejná hlína)	Šťastná (hrneček)	20
Obava (nic z ní nebude)	Šťastná (hrneček, splněné přání)	19
Opuštěná	Šťastná (mezi hrníčky, nový domov)	14
Vystrašená	Pyšná (hrneček)	13

Úplné odpovědi II

- Žáci často neodpovídají jasně, srozumitelně, výstižně:
 1. *Ležela na spodu truhly a byla smutná.*
 2. *Potom ji vzal nějaký kluk, ale nešlo z tvarovat tak jí hodil k oknu málem vyschla smutná.*
 3. *Mrak s deštěm se nad ní slitoval a zapršel šťastná.*
 4. *Vzala si jí holčička a udělala z ní hrníček nejšťastnější.*

Jen malé procento žáků bylo schopné vystihnout odpověď pomocí jedné věty: *Na začátku byla smutná, ale na konci pyšná, protože se z ní stal hrneček.*

Částečné odpovědi

1) Žáci **popisují jen pocity, nezdůvodňují**

- smutná/nešťastná a šťastná/veselá (146x)
- **směsice pocitů** (139x) - (př. *byla smutná -> šťastná -> vylekaná -> veselá -> nejšťastnější*)

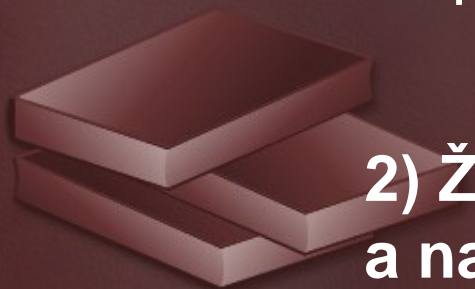
Proč žáci nezdůvodňují pocity hroudičky?

Nedočetli celou otázku? (*Popiš rozdílné pocity hroudičky na začátku a na konci příběhu. Vysvětli, proč se tyto pocity změnily.*)

Neumí na danou otázku odpověd' –

Raději neodpoví vůbec ?

2) Žáci **jen zdůvodňují**, neuvádí pocity na začátku a na konci - užitečnost/slouží/něco z ní je (58x)

Nevyhovující odpovědi I

1) Nedočtení textu

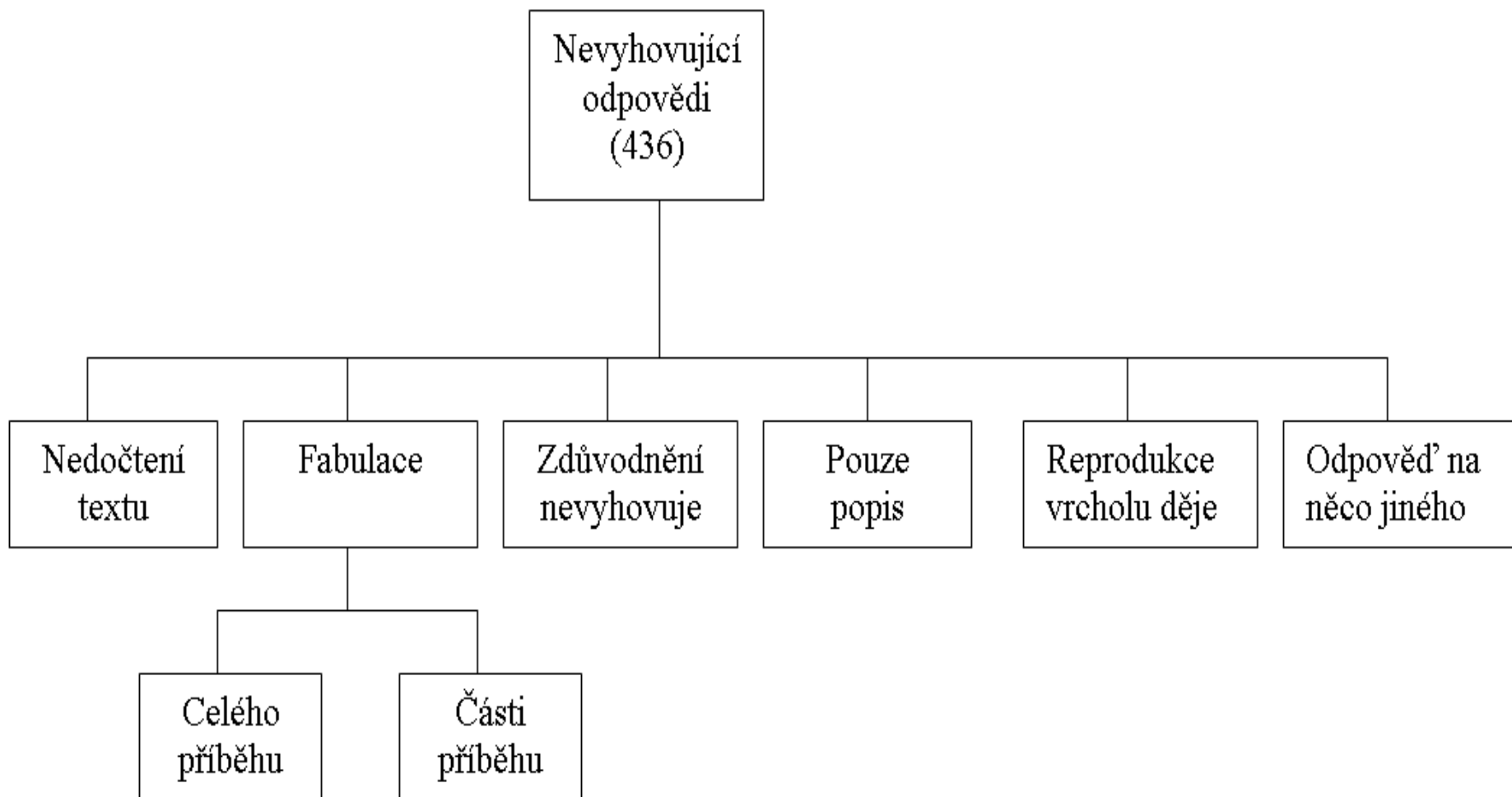
- a) **vzal si ji chlapec:** *Protože si ji nikdo nevzal a pak ji vzal kluk a byla spokojená.; Konečně se dostala, chlapec z ní vyrobil misku.*
- b) **děšť:** *Na začátku se bála, že vyschne a pak se stal zázrak, začalo pršet otevřeným oknem.*

2) Žák odpovídá na něco jiného

- *Vysoko ve staré věži dílna. Byla to hrnčířská dílna, plná sudů s barevnými glazurami, hrnčířských kruhů, vypalovacích pecí a samozřejmě i hlíny. (Opis 1. věty)*
- *Že stěží pamatovala kdo jí naposledy tvaroval.*

Struktura nevyhovujících odpovědí

Nevyhovující odpovědi II

3) Fabulace části příběhu

- a) **Chlapec se pro ni vrátil:** *Začátek: byla smutná, protože ji chlapec nechal sám. Konec: Měla radost, protože se pro ní vrátil a vytvaroval ji do tvaru hrníčku.*
- b) **Potopa:** *Na začátku byla šťastná ale na konci byla smutná, protože byla v dílně potopa a to jí strašně naštvalo byla strašně smutná.*

4) Fabulace celého příběhu: *Hroudička chtěla být sama a vynalézat nové věci, objevila dílnu.; Protože byli kamarádi/ byli na sebe vázaní.*

Žáci nehledají odpověď na otázku ve výchozím textu, ale vychází ze svých vlastních zkušeností.

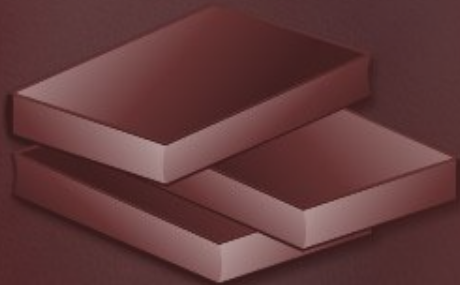
Nevyhovující odpovědi III

5) Žáci si uvědomují, že pocity hroudičky se změnily, ale:

a) fabulují důvod, **nevyvozují důvod z textu**, nýbrž na základě vlastních zkušeností – *Na začátku chtěla aby z ní rostly kytky a na konci byla plevel.*

b) **konkrétní důvod neuvádějí vůbec**

- *Protože konec a začátek začíná jinak.*
- *Nejdřív byla spokojena. Pak ne. Pak zase jo.*
- *Protože na začátku jí bylo tak a na konci zase tak.*

Nevyhovující odpovědi IV

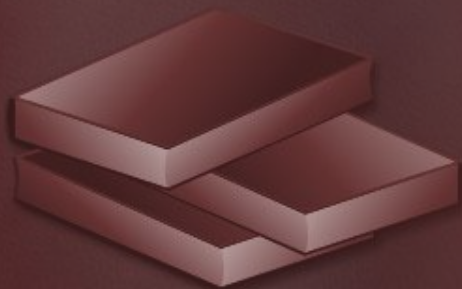
- 6) Místo vyjádření pocitů a jejich důvodu pouze **popis**
- a) **prostředí dílny** – *Hroudička hlíny zvenku slýchávala veselé zvuky – to jak lidé pracovaly.*
 - b) **rozdíl mezi chlapcem a dívkou** – *chlapec byl na ní hrubý, nezacházel s ní tak hezky, jako dívka, ta s ní zacházela hezky a ještě si ji vzala domů.*
 - c) **opuštění chlapcem** – *Protože kluk odešel z dílny.*
 - d) **práci holčičky** – *Že dělala s hlínou vytvarovala a pak ji dávala do pece.*
 - e) **děj** - *Na začátku ji vzal chlapec a nevěděl, co má dělat. Ale na konci přišla dívenka a ta přesně věděla, co má dělat.*

Nevyhovující odpovědi V

6) Žáci **reprodukuje jen vrchol děje** nebo nějaký dějový úsek:

- *Věděla co se s ní má dělat.*
- *Hroudičce se přihodila úžasná věc.*
- *Protože používali hroudičku.*
- *Protože s ní někdo pracoval.*

Problémy žáků 6. ročníků při interpretaci literárního textu

- **Nezájem odpovídat / neschopnost odpovědět**
- **Inference** (vysuzovat z textu implikované, nevyřčené informace) tj. neschopnost vyvozovat implicitní informace
- **Nedočtení příběhu** do konce
- **Fabulace** části příběhu
- **Nezdůvodňování** (nehledání důkazu v textu)
- Odpovědět na otázku jasně, srozumitelně, výstižně
- Pečlivě číst otázku i výchozí text
- Opisování textu místo shrnutí vlastními slovy

***Děkuji za pozornost
a zpětnou vazbu***

Příspěvek vznikl pod záštitou UNCE 204001/2012

